

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

В.В. ТАРАСУН

**СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ
І ПРОБЛЕМИ АУТОЛОГІЇ**

Монографія

Київ – 2014

З М І С Т

ВСТУП. Досягнення науки, перспективи практики і проблеми аутології

Розділ 1. Теоретичні засади дослідження проблеми соціально-емоційного розвитку дитини з аутизмом

1.1. Етапи становлення і розвитку цілеспрямованої поведінки дитини

1.1.1.Потребово-мотиваційна сфера: визначення, базальні різновиди, психологічні механізми регуляції

1.1.2. Фази проходження соціалізації дитиною

1.1.3.Емоції: різновиди, функції, основні категорії, мозкові механізми

1.2. Сучасні теорії пояснення відхилень соціально-емоційної взаємодії дитини-аутиста (рівні пояснення, фактори ризику і захисту)

1.2.1. Етіологічний (базальний) рівень пояснення аутизму

1.2.2. Нейробіологічний рівень пояснення – рівень мозкових структур і процесів

1.2.3.Нейропсихологічний рівень пояснення аутизму (теорія регулятивної дисфункції, теорія ослаблення центрального зв'язування, лімбічна теорія)

1.2.4.Симптоматичний рівень пояснення – рівень симптомів і поведінкових особливостей

Висновки

Розділ 2. Особливості діагностики стану психофізичного і соціально-емоційного розвитку дитини з аутизмом: завдання, форми, етапи, критерії, проблеми

Вступ. Загальні підходи до діагностики дітей з аутизмом

2.1. Початкові стадії обстеження дитини з аутизмом: мета, завдання, створення робочого образу дитини, прийняття початкового рішення

2.2.Основні методи збору інформації: інтерв'ювання батьків і спостереження за дитиною з аутизмом

2.2.1. Специфіка інтерв'ювання батьків дитини з аутизмом: загальні навички, спеціальні техніки, типові стадії і форми

2.2.2.Особливості застосування методу спостереження на етапі

початкового обстеження дитини з аутизмом: аналіз психічного статусу (MSE), поведінкова оцінка

2.2.3. Психологічне тестування дитини з аутизмом: основні критерії, особливості застосування

2.3. Когнітивна діяльність аутолога: стадії обробки інформації, форми представлення і прийняття остаточного рішення

2.3.1. Чинники, що визначають якість інтерпретації та передачі результатів обстеження соціоемоційного функціонування дитини з аутизмом

2.3.2. Когнітивна діяльність аутолога: осмислення та інтерпретація результатів обстеження, формулювання висновку (відбір найбільш важливої інформації; рівні психолого-педагогічного висновку; етичні аспекти і проблеми процесу складання звітів)

2.4. Комплекс діагностичних завдань для визначення стану загального і соціально-емоційного розвитку дитини з аутизмом (психолого-педагогічний підхід)

2.4.1. Групи найпоширеніших психолого-педагогічних технік для діагностики стану загального психофізичного розвитку дитини з аутизмом (комплекс діагностичних завдань, матеріали медичних установ, опитувальники, педагогічне спостереження)

2.4.2. Аутологічна діагностика стану сформованості соціально-емоційного розвитку

Висновки

Розділ 3. Причини порушень формування соціально-емоційної сфери дітей з аутизмом: діагностика, прояви, симптомокомплекси

3.1. Концепція нейропсихологічної діагностики стану сформованості соціоемоційного розвитку дитини з аутизмом

3.2. Методика визначення причин відхилень в розвитку нейропсихологічних систем (нейропсихологічний підхід)

3.3.1. Виявлення особливостей сформованості функції програмування і контролю (за нейропсихологічною теорією регулятивної дисфункції)

3.3.2.Обстеження стану сформованості функції послідовного і цілісного опрацювання інформації дитиною з аутизмом (згідно нейропсихологічної теорії ослаблення центрального зв'язування)

3.3.3.Діагностика стану дефіцитарності відтворення (репрезентації) функції внутрішніх уявлень від побаченого, почутого, відчутого дитиною (згідно нейропсихологічної лімбічної теорії та теорії ослаблення центрального зв'язування – префронтальний відділ кори головного мозку і лімбічна система)

Висновки

Розділ 4. Шляхи інтеграції профілактики і корекційного розвитку дітей з аутизмом: мета, завдання, принципи, зміст

4.1. Фактори інтенсифікації психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом

4.2. Аутологічне втручання: основні форми і методи (психотерапія, консультування, профілактика)

4.2.1.Специфіка аутологічної допомоги: цілі, завдання, плани і підходи

4.2.2.Моделі сімейної терапії: мета і відповідні техніки

4.2.3. Профілактика – головна мета аутологічного втручання

4.3. Напрями інтеграції профілактики і корекційного розвитку дитини з аутизмом : мета, завдання, принципи, зміст

Висновки

ЗАКЛЮЧЕННЯ.....

ЛІТЕРАТУРА.....

Анотація

«Соціально-емоційний розвиток дитини і проблеми аутології»: монографія /Тарасун В.В.

Актуальність проблеми соціалізації дітей з розладами аутистичного спектра на сьогодні постає в сфері освіти України особливо гостро через загальну недостатню готовність системи освіти прийняти на себе зобов'язання навчати і розвивати цю категорію дітей. Найперше завдання розвитку дитини з аутизмом полягає в такому каталізуванні її потреб, яке сприятиме максимально можливому розкриттю здібностей дитини, формуванню її емоційної сфери і забезпеченню соціалізації. Задоволення потреб дитини з аутизмом в бажаному напрямі досягається у руслі сучасної гуманістичної парадигми особистісно орієнтованого і сімейно-контекстного навчання і виховання. Це дає підставу зазначити, що дослідження із вказаної проблематики виконується у руслі новітніх вітчизняних та зарубіжних теоретико-методологічних підходів, має наукову новизну та теоретичне значення для корекційної педагогіки і спеціальної психології.

У монографії запропоновано авторський концептуальний підхід до вирішення проблеми діагностики стану соціоемоційного розвитку дитини з аутизмом. Визначено особливості та тенденції здійснення фахівцем з аутизму (аутологом) діагностики стану сформованості нейропсихологічних систем дитини – програмування і контролю соціальної взаємодії; сприймання емоцій; репрезентації внутрішніх уявлень. Запропоновано модель визначення механізму соціоемоційних і поведінкових розладів дітей з аутизмом; представлено теоретичні та практичні аспекти їхнього соціально-емоційного розвитку; розроблено методичний інструментарій активізації конструктивних тенденцій запобігання та корекції розладів соціально-емоційного розвитку дітей з аутизмом.

Монографію адресовано викладачам спеціальної педагогіки і психології вищих навчальних закладів, студентам, науковцям, фахівцям у галузі освіти –

вчителям, логопедам, соціальним працівникам, практичним психологам.

ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК

Відділення психології, вікової фізіології та дефектології щодо тематичної та змістової оцінки проекту рукопису монографії «Соціально-емоційний розвиток дитини і проблеми аутології» (8,0 др. арк., автор д.пед.наук Тарасун В.В.), підготовленої за результатом виконання фундаментальної НДР «Психолого-педагогічні механізми розвитку і навчання дітей з аутизмом» (2012 – 2014 рр., науковий керівник доктор психологічних наук Скрипник Т.В.)

У монографії висвітлюються результати дослідження особливостей соціально-емоційного розвитку дитини з аутичним спектром розвитку в контексті нейропсихологічного і нейробіологічного методологічних підходів. Розкрито значення сучасних теорій пояснення відхилень соціально-емоційної взаємодії дитини з аутизмом (рівні пояснення, фактори ризику і захисту). Розроблено концепцію нейропсихологічної діагностики стану сформованості соціоемоційного розвитку дитини з аутизмом. Визначено стан соціоемоційного розвитку дитини з аутизмом і причини його відхилень. Запропоновано напрями інтеграції профілактики і корекційно-розвивальної допомоги дітям з аутизмом.

Актуальність проблеми соціалізації дітей з розладами аутичного спектра на сьогодні постає в сфері освіти України особливо гостро через загальну недостатню готовність системи освіти прийняти на себе зобов'язання навчати і розвивати цю категорію дітей. Найперше завдання розвитку дитини з аутизмом полягає в такому каналізуванні її потреб, яке сприятиме максимально можливому розкриттю здібностей дитини, формуванню її емоційної сфери і забезпеченню соціалізації. Задоволення потреб дитини з аутизмом в бажаному напрямку досягається в руслі сучасної гуманістичної парадигми особистісно орієнтованого і сімейно-контекстного навчання і виховання. Це дає підставу зазначити, що дослідження із вказаної проблематики виконується у руслі новітніх вітчизняних та зарубіжних теоретико-методологічних підходів, має наукову новизну та теоретичне значення для корекційної педагогіки і спеціальної психології.

Проблематика монографії має значення для освітньої та соціальної практики, оскільки розв'язання дитиною своїх життєвих і навчальних завдань значною мірою залежить від особливостей організації та характеру розвитку її індивідуального соціоемоційного досвіду, з одного боку, а з іншого, від її здатності до розуміння інших людей та навколишнього світу (здатності до співчуття і співпереживання у вигляді феномену емоційного резонанса, здатності до сприйняття сигналів емоційного стану іншої людини тощо).

Зміст та обсяг монографії повністю відповідають меті і завданням дослідження, визначених у Технічному завданні на виконання НДР. Усі заплановані завдання знайшли своє повне відображення в рукописі монографії.

Тематика посібника відповідає Напрямку 23. Теоретичні та методичні засади освіти дітей з особливими освітніми потребами. Основних напрямів досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні.

Монографія підготовлена за результатами завершеної у 2014 році фундаментальної НДР "Психолого-педагогічні механізми розвитку і навчання дітей з аутизмом" (2012-2014 рр. Державний реєстраційний номер теми 0112U000592).

Монографія адресована викладачам корекційної педагогіки і спеціальної психології вищих навчальних закладів, студентам, науковцям-дефектологам, фахівцям у галузі освіти – вчителям, логопедам, соціальним працівникам, практичним психологам.

ВИСНОВОК: за результатами проведеної експертизи експертна комісія Відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України вважає, що проект рукопису монографії «Соціально-емоційний розвиток дитини і проблеми аутології», поданий за результатами виконання відповідної НДР цілком відповідає належним вимогам і може бути рекомендований до випуску за державним замовленням.

Голова експертної комісії

С.Д. Максименко

Секретар експертної комісії

Г.В. Гуменюк